

соціального страхування має велике значення для кожного індивіда в окремих і суспільства в цілому.

Ключевые слова: государство всеобщего благоденствия, социальная защита населения, безработица, социальное страхование от безработицы, Королевство Швеция.

Mudrolyubova N. Features of Swedish model of social unemployment protection.

In the article the development of social work in Sweden was studied. The factors of unemployment insurance system in the social sphere of the Kingdom of Sweden were analyzed. The basic principle of the Swedish social model – universality, which covers all segments of the population, was investigated. In the article it is stated that the system of social insurance is important for each individual and society as a whole.

Key words: welfare state, social security, unemployment, unemployment insurance, the Kingdom of Sweden.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 347.962.2 (477)

Пивовар І. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

РОЗМІР ДОВІЧНОГО ГРОШОВОГО УТРИМАННЯ СУДДІВ

Стаття присвячена дослідженню проблеми пенсійного забезпечення та специфічних рис пенсійного забезпечення носіїв судової влади щомісячного довічного грошового утримання суддів. В Законі України “Про судоустрій і статус суддів” відбулись певні зміни в пенсійному забезпеченні суддів та їх щомісячному довічному грошовому утриманні. Висвітлена авторська позиція щодо довічного грошового утримання суддів. Робиться висновок, що щомісячне довічне грошове утримання суддів відокремлений від загальнообов’язкового державного пенсійного страхування та є особливим видом соціального забезпечення суддів.

Ключові слова: Довічне грошове утримання суддів, суддя, пенсія, стаж роботи, посадовий оклад.

Довічне грошове утримання суддів є однією з проблем для визначення розміру щомісячного довічного грошового утримання суддів, оскільки судді отримують лише суддівську винагороду яка зазначена в ст. 141 Законом України “Про судоустрій і статус суддів”.

Загальні засади довічного грошового утримання суддів досліджували такі вчені як: Т. В. Апарова, В. В. Бойко, В. В. Городовенко, Т. В. Галайденко, В. І. Кононенко, А. Ф. Коні, А. Л. Ликос, В. В. Малярєнко, Д. М. Притика, Н. В. Радутна.

Метою статті є дослідження довічного грошового утримання суддів.

Початок ХХ сторіччя характеризувався створенням засад суддівського самоврядування. На законодавчому рівні тільки прийнятий 15 грудня 1992 р. Закон України “Про статус суддів” уперше закріпив в Україні принцип – здійснення судової діяльності на засадах професіоналізму. Постановою Верховної Ради України “Про порядок введення в дію Закону України “Про статус суддів” були внесені такі зміни:

Пункт перший доповнити абзацами 2 і 3: “Встановити, що право на отримання щомісячного довічного утримання, передбачено статтею 43 Закону України “Про статус суддів” поширювалось, також на суддів, які до введення цього Закону в дію вийшли на пенсію за віком при умові наявності у них стажу роботи на посаді судді не менше 20 років, суддям яким не присвоєні кваліфікаційні класи, розмір щомісячного довічного грошового утримання обчислюється з врахуванням посадового окладу судді працюючого на відповідній посаді і доплати за вислугу років” [6, с. 9].

Довічне щомісячне грошове утримання суддям Конституційного Суду України, Верховного Суду України виплачується за рахунок державного бюджету зазначених судів: суддям арбітражних судів – Вищим Арбітражним Судом України; суддям військових судів – Міністерством Оборони України; суддям інших судів – Міністерством юстиції України.

Щомісячне довічне грошове утримання суддям у відставці виплачувалось в суді за останнім місцем роботи або за їх вибором у суді за місцем їх проживання. При зміні зарплатної плати суддів розмір щомісячного утримання судді у відставці обчислювався виходячи з нового розміру заробітної плати працюючого на відповідній посаді судді [6, с. 13].

Постановою Верховної Ради України “Про порядок введення в дію Закону України “Про статус суддів” суддям у відставці, які мають стаж роботи на посаді судді не менше 20 років було надано право на одержання звільненого від сплати податку щомісячного грошового утримання в розмірі 80 відсотків заробітної плати працюючого на відповідній посаді судді.

Постановою Верховної Ради України від 15 грудня 1992 року цей Закон введено в дію з моменту його опублікування. Але, ні Закон України “Про статус суддів”, ні Постанова Верховної Ради України “Про введення в дію Закону України “Про статус суддів” не вирішили питання про поширення дії п. 4 ст. 43 на суддів, які вийшли на пенсію до його прийняття, при наявності у них стажу роботи не менше 20 років.

У Пояснювальній записці до Постанови Верховної Ради України “Про порядок введення в дію Закону України “Про статус суддів” зазначалося що, таких суддів в Україні на той час була не велика кількість – 609 чоловік. Загальний стаж роботи кожного з них становив понад 30, 40 та 50 років, на посаді суддів більшість працювали понад 25, 30, 35 років. Серед 609 пенсіонерів – суддів 224 були учасниками Великої Вітчизняної війни, з яких 127 інваліди війни та інваліди праці. Вони звертались до Верховної Ради України, Верховного Суду України та Міністерства юстиції України з проханням вирішити у законодавчому порядку питання про поширення на них дії п. 4 ст. 43 Закону України “Про статус суддів”. Ці дані та фінансові розрахунки свідчили про можливість позитивного вирішення цього питання. Для щомісячного грошового утримання в розмірі 80 відсотків заробітної плати працюючого на відповідній посаді судді 609 згаданих пенсіонерів за мінусом розміру пенсії та доплат до пенсій за віком, учасникам і інвалідам Великої Вітчизняної війни, яку вони отримували додатково потрібно 72398 тис. крб. на рік. Автори пояснювальної записки стверджували при вирішенні цього питання не може не враховуватись моральна сторона і справедливість. Люди які перенесли тяготи війни, повоєнного періоду, у важких умовах захищали законні права та інтереси громадян України не можуть ставитись у гірше становище порівняно з тими суддями, які виходитимуть у відставку згодом.

Автори пояснювальної записки до Постанови Верховної Ради України “Про порядок введення в дію Закону України “Про статус суддів” в.о. Голови Верховного Суду України О. Н. Якименко та Міністр юстиції України В. В. Онопенко, зверталися до Верховної Ради України з прохання поширити на суддів, які вийшли на пенсію до прийняття Закону України “Про статус суддів” і мають стаж роботи на посаді судді понад 20 років п. 4 ст. 43, якою передбачалось право на одержання щомісячного утримання в розмірі 80% заробітної плати працюючого на відповідній посаді судді. В тому числі посилаючись на досвід Російської Федерації [6, с. 18].

В пояснювальній записці також наводився розрахунок необхідних для цього коштів. Суддів які вийшли у відставку з Верховного Суду України – 27. Середньомісячна зарплата з урахуванням доплат за вислугу років – 62387, місячний фонд зарплати/тис. крб. – 1684,0.

Судді які вийшли у відставку з Обласних судів – 181. Середньомісячна зарплата з урахуванням доплат за вислугу років – 56637, місячний фонд зарплати/тис. крб. – 10251,0.

Судді які вийшли у відставку з Народних судів – 401. Середньомісячна зарплата з урахуванням доплат за вислугу років – 47378, місячний фонд зарплати/тис. крб. – 18998,0.

Таким чином сього: 609 суддів. Сума їхньої зарплати – 30933,0.

Річний фонд витрат: $30933,0 \times 12 \times 0,8 = 296956,8$ тис. крб.

Пенсійне забезпечення судів складає: $13800 \times 385 \text{ чол.} \times 12 = 63756,0$ тис. крб.

Необхідно додатково: $296956,8 - 124558,8 = 172398,0$ тис. крб.[5, с. 21].

15 грудня 1992 року Верховна Рада України підготувала проект Постанови “Про доповнення Постанови Верховної Ради України від 15 грудня 1992 року “Про порядок введення в дію Закону України “Про статус суддів”. Нею було поширено дію п. 4 ст. 43 Закону України “Про статус суддів” про виплату замість пенсії щомісячно пожиттєвого утримання на суддів, які вийшли до введення в дію цього Закону на пенсію за віком з посади судді, а також у зв’язку з закінченням строку повноважень при стажі судової роботи не менше 20 років[6, с. 24].

Комісія Верховної Ради України у питанні законодавства і законності звернулась до Міністерства Фінансів України з проханням дати висновок про фінансове забезпечення проекту Постанови Верховної Ради України Про доповнення Постанови Верховної Ради України від 15 грудня 1992 року “Про порядок введення в дію Закону України Про статус суддів”[6, с. 29].

Мінфін розглянувши лист з проханням дати висновок про фінансове забезпечення проекту Постанови Верховної Ради України “Про доповнення Постанови Верховної Ради України” від 15 грудня 1992 р. “Про порядок введення в дію Закону України Про статус суддів” повідомив:

Враховуючи, що виплата пенсій судьями проводиться за рахунок Пенсійного фонду, кошти якого не входять до складу Державного бюджету, Мінфін вважає, що висновок про фінансове забезпечення внесення зазначених змін і доповнення до Закону України “Про статус суддів” повинні подати Комісії Пенсійний Фонд і Міністерство соціального захисту населення[6, с. 32].

Міністерство соціального захисту населення України розглянуло надісланий Проект Постанови Верховної Ради України, що стосується доповнення до п. 6

Постанови Верховної Ради України від 15 грудня 1992 року “Про введення в дію Закону України Про статус суддів” і повідомило, що зауважень до нього не має [6, с. 32].

Пенсійний Фонд України повідомив, що законодавством здійснення за рахунок Пенсійного Фонду таких виплат, як довічне грошове утримання п. 4 ст. 43 Закону України “Про статус суддів” не передбачено. Зазначені виплати не є також і пенсією. У Законі України “Про статус суддів” джерела фінансування довічного грошового утримання суддів не передбачено. Таким чином, Пенсійний Фонд України не має законних підстав для фінансування вказаних виплат. Ці виплати повинні здійснюватися за рахунок державного або місцевого бюджету, як і інші виплати, передбачені Законом України “Про статус суддів”, а не за рахунок Пенсійного фонду України [6, с. 36].

Постановою Верховної Ради України “Про порядок введення в дію Закону України Про статус суддів” Верховна Рада України постановила:

Встановити, що право на отримання щомісячного довічного грошового утримання передбаченого статтею 43 Закону України “Про статус суддів”, поширюється на суддів, які до введення цього Закону в дію вийшли на пенсію з посади судді за віком, по інвалідності, за вислугою років, з іншої роботи, на яку вони перейшли з посади судді у зв’язку із закінченням строку повноважень або за власним бажанням, за умови наявності в них стажу роботи, що дає право на відставку судді та отримання щомісячного грошового утримання. Суддям, яким не присвоєно кваліфікаційні класи, розмір щомісячного довічного грошового утримання обчислюється з урахуванням посадового окладу судді, який працює на відповідній посаді в даний час, премії, надбавки за вислугу років та інших надбавок [8, с. 8].

Закон України “Про державну службу” передбачає підстави позбавлення особи права на одержання пенсії державного службовця. Так, у випадку звільнення державного службовця у зв’язку із засудженням за умисний злочин, вчинений з використанням свого посадового становища, або вчиненням корупційного діяння, він позбавляється права на одержання спеціальної пенсії. У таких випадках пенсія державному службовцю призначається на загальних підставах (ч. 12 ст. 37) [6, с. 9].

Питання щодо віднесення пенсії державних службовців до кола спеціальних пенсій в науці соціального забезпечення є дискусійним. Деякі вчені вважають, що такі пенсії є спеціальними, інші дотримуються думки про те, що пенсія державних службовців є пенсією за вислугу років [9, с. 40].

Ж. М. Богословська також наголошує на тому, що спеціальні пенсії – це щомісячні виплати, що передбачені спеціальним законодавством і призначаються громадянам у зв’язку з їх роботою на певних посадах [1, с. 40].

Згідно з ч. 1 ст. 130 Основного Закону України держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів [2, с. 7].

На заміну Закону України “Про статус суддів” 1992 року був прийнятий Закон України “Про судоустрій України” 7 лютого 2002 р. [3, с. 38] в якому про пенсійне забезпечення суддів не зазначалося. Сфера пенсійного забезпечення регулювалась Законом України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” [5, с. 7].

Розмір, порядок та умови набуття права на пенсію визначаються відповідно до Закону України “Про державну службу” і Закону України “Про загальнообов’язкове

державне пенсійне страхування”. З ухваленням Закону України “Про судоустрій і статус суддів” відбулись певні зміни в пенсійному забезпеченні суддів та їх щомісячному довічному грошовому утриманні. В статті 141 цього ж Закону зазначено:

1. Суддя, який вийшов у відставку, після досягнення чоловіками віку 62 роки, жінками – пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”, виплачується пенсія на умовах, передбачених статтею 37 Закону України “Про державну службу”, або за його вибором щомісячне довічне грошове утримання. До досягнення віку, встановленого першим реченням цієї частини, право на пенсію за віком або щомісячне довічне грошове утримання мають чоловіки 1955 року народження і старші після досягнення ними такого віку:

60 років – які народилися по 31 грудня 1952 року;

60 років 6 місяців – які народилися з 1 січня 1953 року по 31 грудня 1953 року;

61 рік – які народилися з 1 січня 1954 року по 31 грудня 1954 року;

61 рік 6 місяців – які народилися з 1 січня 1955 року по 31 грудня 1955 року.

2. Суддя у відставці, який не досяг віку, встановленого частиною першою цієї статті, отримує щомісячне довічне грошове утримання. При досягненні таким суддею віку, встановленого частиною першою цієї статті за ним зберігається право на одержання щомісячного довічного грошового утримання або, за його вибором, призначається пенсія на умовах, передбачених статтею 37 Закону України “Про державну службу”.

3. Щомісячне довічне грошове утримання виплачується судді у розмірі 80 відсотків грошового утримання судді з якого було сплачено єдиний внесок на загальнообов’язкове державне соціальне страхування, а до 1 січня 2011 року – страхові внески на загальнообов’язкове державне пенсійне страхування, який працює на відповідній посаді.

4. У разі зміни розміру грошового утримання діючих суддів Конституційного Суду України відповідно здійснюється перерахунок раніше призначеного щомісячного довічного грошового утримання. Перерахунок щомісячного довічного грошового утримання здійснюється з усієї суми заробітної плати діючих суддів Конституційного Суду України з дня виникнення права на відповідний перерахунок.

5. Виплата щомісячного довічного грошового утримання, призначеного відповідно до цієї статті, на період роботи на посадах, які дають право на його призначення або право на призначення пенсії в порядку та на умовах, передбачених законами України “Про прокуратуру”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”, “Про статус народного депутата України”, “Про державну службу”, припиняється.

На цей період призначається і виплачується пенсія відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”. Максимальний розмір щомісячного довічного грошового утримання суддів у відставці (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною) не може перевищувати десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність. Довічне грошове утримання суддям виплачується органами Пенсійного фонду України за рахунок

коштів Державного бюджету України [4, с. 38].

Необхідно зазначити, що з прийняттям Закону України “Про судоустрій і статус суддів” відбулись зміни соціального забезпечення носіїв судової влади та виникла законодавча неврегульованість окремих питань щомісячного довічного грошового утримання суддів. Таким чином, з метою дотримання гарантії незалежності суддів існує нагальна потреба у внесенні змін до Закону України “Про судоустрій і статус суддів” щодо відновлення права працюючих суддів, які мають право на відставку, на отримання пенсії відповідно до законодавства про державну службу чи довічного грошового утримання судді за його вибором.

Встановлені для судді форми матеріального та соціального забезпечення судді спрямовані на забезпечення й гарантування незалежності судді при здійсненні ними своїх повноважень.

Використані джерела:

1. Богословська Ж. М. Поняття конституційного права людини і громадянина на соціальний захист та його забезпечення в Україні / Ж. М. Богословська // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 1. – С. 46-54.
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України, від 28 червня 1996. – № 21. – Ст. 49.
3. Закон України “Про судоустрій України” // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 27-28. – Ст. 180.
4. Закон України “Про судоустрій і статус суддів” від 07.07.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – №41-45. – Ст. 529
5. Закон України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне забезпечення” // Відомості Верховної Ради України, 2003, №№ 49-51, ст. 376.
6. Закон України “Про державну службу” від 16 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – С. 490.
7. ЦДАВО України. – Фонд 1, Опис 22, Справа № 1502.
8. Постанова Верховної Ради України “Про введення в дію Закону України Про статус суддів” // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 8, ст. 57.
9. Моїсєєв Ю. О. До питання правовідносин із пенсійного забезпечення державних службовців / Ю. О. Моїсєєв, Ю. П. Уралова // Економіка та право. – № 2. – 2010. – 2 (27). – С. 38-42.

Пивовар І. В. Размер пожизненного денежного содержания судей.

Статья посвящена исследованию проблемы пенсионного обеспечения и специфических черт пенсионного обеспечения носителей судебной власти. Ежемесячного пожизненного денежного содержания судей. В Законе Украины “О судоустройстве и статусе судей” произошли определенные изменения в пенсионном обеспечении судей и их ежемесячном пожизненном денежном содержании. Освещена авторская позиция относительно пожизненного денежного содержания судей. Делается вывод, что ежемесячное пожизненное денежное содержание судей отделен от общеобязательного государственного пенсионного страхования и является особенным для социального обеспечения судей.

Ключевые слова: *Пожизненное денежное содержание судей, судья, пенсия, стаж работы, должностной оклад.*

Pivovar I. Size lifetime allowance of judges.

The article investigates the problem of pensions and the specific features of pension carriers judiciary. Monthly salaries of judges for life. The Law of Ukraine "On the Judicial System and Status of Judges" there have been some changes in the pension security of judges and their monthly lifetime allowance. Illuminated by the author's position regarding the lifetime allowance of judges. It is concluded that the monthly salaries of judges for life separated from the obligatory state pension insurance and is special for the social security of judges.

Key words: *Lifetime allowance of judges, Judge, pension, seniority, salary.*